

Lapse kõne areng

4-5-
AASTANE
LAPS

Iga laps areneb oma tempos. Meie, täiskasvanud saame lapse kõne arengut toetada. Mida rohkem ja mitmekesisematel teemadel me lastega räägime ja ühiselt mängime, seda enam areneb ka lapse kõneoskus.

Milline on 4–5-aastase lapse eakohane kõne?

Laps on aktiivne suhtleja. Ta mõistab hästi igapäevast juttu, küsib palju ümbritseva kohta ja osaleb vestluses, suutes kuulata ka vestluspartnerit.

- Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust, räägib oma elus varem toimunud sündmustest.
- Suudab kuulata etteloetud jutukest 5–10 minutit.
- Hääldeb selgelt lihtsamaid häälikuühendeid (*mp, lt, ps, äe*) lühikestes ja tuttavates sõnades (*lamp, pilt, laps, päev*).
- Väljendab ennast aina täpsemalt ja keerulisemate väljenditega. Lapsel on rikkalikult sõnu, et rääkida asjadest ja tegevustest.
- Mõistab ja kasutab õigesti tagasõnu (*peal, vahel, ees..*), võrdlusasteid (*suur, suurem, kõige suurem*).
- Muudab sõnu vastavalt lausele või ütlusele ja mõistab öeldu erinevust (*karu sööb / eile karud sõid, võtame lusikaga kausist / paneme lusika kaussi*).

- Nimetab tervikut ja selle osi (*pluus: krae, varrukas, hõlm*).
- Kasutab vastandsõnu (*pikk ja lühike, uus ja vana, noor ja vana*).
- Kasutab aega väljendavaid sõnu (*õhtul, eile, homme*).
- Oskab üldistada ja kasutab selleks õigeid sõnu (*vares, kurg, tihane = lind*).
- Moodustab lauseid kasutades sidesõnu *ja, ja siis, sest*.
- Jutustab lühidalt, mida pildil näeb.
- Tunneb huvi raamatute ja lugude ning lugemise ja kirjutamise vastu.
- Teab oma nime algustähte ja veel mõningaid tähti.

Vieeaastane laps hääldeb õigesti kõiki emakeele häälikuid.

Kuidas lapse kõne arengut toetada?

- Anna lapsele head kõnelist eeskju. Räägi mõõduka tempoga, kasuta lapsele eakohast sõnavara. Kuula, mida laps ütleb.
- Kaasa last vestlusesse, et ta saaks rääkida pikemalt oma kogemustest, tegemistest, mängust ja tunnetest (*mida sa täna tegid, mis ja miks sulle meeldis, ei meeldinud? mida uut täna teada said?*).
- Julgusta last suhtlema nii eakaaslaste kui ka teiste täiskasvanutega.
- Loe või jutusta lapsele (nt unejuttu) ning arutle koos lapsega tegelaste ja tegevuste üle. Sama lugu võib lugeda ja jutustada mitmeid kordi.
- Lugege luuletusi, liisusalme ja vigurlauseid, kus on palju kordusi (*tii-tii-tihane, vaa-vaa-varblane; midli-madli, kudli-kadli*).
- Mängige erinevaid sõnamänge (*vastandsõnade leidmine, mõistatuste lahendamine, mida ütlesin valesti*).
- Harjutage suu- ja keelemänge (*hobuse kappamise imiteerimine, keele liigutamine külgedele ja üles-alla, põskede punnitamine, huulte torutamine*).
- Õpeta last võrdlema, märkama erinevusi ja sarnasusi (*talv ja suvi, lind ja loom*).
- Õpeta last rühmitama esemeid ja pilte eri viisidel (*suuruse, kuju, värvi, kuuluvus jm alusel*) ja leidma üldistavaid sõnu (*kahvel, kauss, tass = nõud*).
- Kirjaoskuse arengu toetamiseks tutvusta lapsele häälikuid ja tähti (*kuula, kas sõnas kostab A: EMA? millise tähega algab sinu nimi?*).
- Innusta last leidma enesele eakohast tegevust, soodusta fantaasiat ja loovust arendavaid tegevusi ning lapse initsiatiivi, tunnusta last.
- Jälgi ja korralda lapse tegevust nutikeskkonnas, piira nutiseadmetes olemise aega.

Millal pöörduda logopeedi juurde?

- Lapse soov või oskus suhelda on vähene.
- Lapse hääldus on ebaselge, kõne on kuulajale raskesti arusaadav.
- Mõni häälik asendub teisega või on puudu.
- Sõnavara on väike, ta kasutab valesid sõnavorme.
- Laused on lühikesed ja mõjuvad ebaloomulikult.
- Laps ei saa korraldustest aru, neid on vaja korrata või lihtsustada.
- Laps kipub sõnu ja silpe kordama või venitama, tal on raske sõnu alustada, ta tundub kogelevat.

Logopeedi antud ülesandeid tehke lapsega kodus regulaarselt! Järjekindel harjutamine on parema kõne alus.

KASULIKKE MATERJALE LAPSEGA KOOS TEGUTSEMISEKS

- „Nutimäng. 4–5aastastele lastele“ (H. Veetamm, 2011)
- „Terane laps“ (S. Ward, 2009)
- „Pannkoogipidu. Mängulisi keeleharjutusi lastele“ (V. Vilu, 2008)
- „Sõrmepere seiklused. Lapse sõrmemängud“ (V. Vilu, 2007)
- „Sõbrad tähemaal“ (M. ja K. Kuusmann, 2005)
- „Keel ja kõne. Mänguline materjal tähtede tutvustamiseks 4–5-aastastele“ (M. Kuusmann)

Hea vanem, ära jää oma murega üksi!

NÕU JA ABI PAKUVAD:

- ✓ Sinu lapse lasteaia või kooli logopeed ja eripedagoog.
- ✓ Kohalikud hariduse tugiteenuste keskused Tallinnas, Pärnus, Tartus, Viljandis, Haapsalus ja Kuressaares.
- ✓ Innove Rajaleidja tugispetsialistid.

www.rajaleidja.ee

Voldik on valminud SA Innove, Tallinna Ülikooli ja Eesti Lugesühingu koostöös.

